

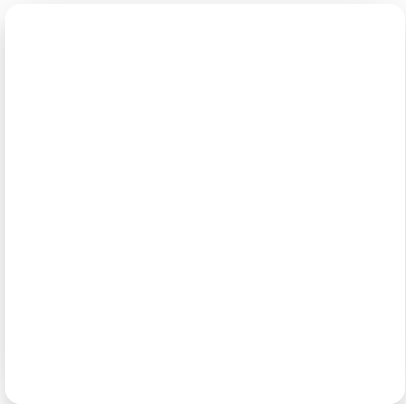
Mirosława Grabowska: Sekularyzacja w Europie. Teoria i rzeczywistość

Polska była i nadal jest uważana za kraj, który – z punktu widzenia teorii sekularyzacji – jest wyjątkiem, w którym proces sekularyzacji nie postępuje lub postępuje ze znacznym opóźnieniem i bardzo powoli. Jednak, od co najmniej kilku lat, można w Polsce obserwować stosunkowo szybką sekularyzację i zasadniczą rolę zmiany pokoleniowej w tym procesie, co dokumentują międzynarodowe i krajowe badania – mówiła prof. Mirosława Grabowska w wykładzie wygłoszonym w ramach cyklu „JP II Lectures”, organizowanego przez Instytut Kultury św. Jana Pawła II na rzymskim Angelicum

30 listopada odbył się kolejny w roku akademickim 2022/23 wykład z cyklu wykładów Janopawłowych na rzymskim *Angelicum*, który wygłosiła prof. Mirosława Grabowska pt.: *Sekularyzacja w Europie: teoria i rzeczywistość*. W problematykę tematu wprowadził zgromadzonych na sali oraz przed ekranami komputerów słuchaczy dr Dariusz Karłowicz, prezes Fundacji Świętego Mikołaja oraz dyrektor programowy Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II w Rzymie na Angelicum.

JP2 Lectures // Prof. Mirosława Grabowska: Secularization i...

[ENG] JP2 Lectures // Prof. Mi

· Podcasty Teologii Politycznej

Rozpoczynając swoje wystąpienie, prof. Mirosława Grabowska stwierdziła, że w swoim wykładzie będzie zestawiać ze sobą modele teoretyczne opisujące procesy zmian religijności z empirycznymi danymi. Jak zaznaczyła prof. Grabowska, rolą teorii jest opisanie interesującego nas zjawiska lub procesu oraz jego wyjaśnienie: określenie przyczyn, wskazanie mechanizmów stojących za zjawiskiem lub procesem, określenie relacji, w które zjawisko lub proces wchodzi. Następnie wyróżniła trzy teoretyczne podejścia wobec procesów zmian religijności, które podejmują to wyzwanie: **teoria sekularyzacji**, **podejście historyczno-socjologiczne** oraz **podejście indywidualno-biograficzne**. Wszystkie trzy teorie są pomocne w opisywaniu zmian w religijności, jednak zawodzą gdy chcemy wyjaśnić te zmiany.

Teoria sekularyzacji jest zakorzeniona w koncepcjach oświecenia, ewolucjonizmu i teorii modernizacji. Jej klasyczna wersja została wyartykułowana w latach 60. i 70. XX wieku. Autorem pierwszej empirycznej analizy obejmującej procesy zmiany religijnej, która objęła wiele krajów, był Ronald Inglehart. W swojej pierwszej książce *The Silent Revolution* dowodził, że wraz z przejściem od społeczeństw przedindustrialnych do przemysłowych i postindustrialnych następuje

zmiana wartości ludzi: od wartości materialistycznych do postmaterialistycznych (samorealizacyjnych). Wraz z tymi zmianami maleją praktyki religijne. W teorii sekularyzacji podkreśla się rolę szerszego procesu modernizacji i związanych z nim czynników: rozwoju gospodarczego, rozbudowy systemów opieki społecznej, zapewniających bezpieczeństwo egzystencjalne (system opieki zdrowotnej) i socjalne (polityka społeczna).

W podejściu historyczno-socjologicznym badacze podkreślają rolę historycznie ukształtowanych czynników kulturowych, społecznych i politycznych, instytucji politycznych i publicznych, ale także środowisk wpływowych. Za najwybitniejszego przedstawiciela tego podejścia uważa się Charlesa Tylora, który najpierw w swoich wykładach o Williamie Jamesie oraz w późniejszej, a monumentalnej książce *A Secular Age* wyróżnia i charakteryzuje trzy typy idealnego porządku społeczno-polityczno-religijnego: **paleodurkheimowski**, **neodurkheimowski** i **postdurkheimowski**.

W porządku paleodurkheimowskim jednostka ma dostęp do sacrum i relację z nim poprzez „jedność”, jaką stanowią Kościół i społeczeństwo. Jednostka jest zanurzona w tej jedności, praktycznie bez możliwości wyboru, choć zdarzają się outsiderzy i heretycy. W porządku neodurkheimowskim nie ma już jedności między Kościołem a społeczeństwem. Wyróżnia się państwo jako podmiot polityczno-społeczny, a Kościół może być w sojuszu z państwem lub nie, natomiast jednostka zyskuje pewien wybór: należy do państwa i do wybranej przez siebie denominacji. W porządku postdurkheimowskim nie ma miejsca dla religii w sferze publicznej i nie ma związku między tożsamością narodową i religijną. Życie duchowe jest całkowicie sprywatyzowane oraz zindywidualizowane.

Podejście indywidualne-biograficzne wykorzystuje badania jakościowe — wywiady biograficzne, wywiady pogłębione etc. Bada procesy

zachodzące na poziomie jednostek: ich doświadczenia życiowe, tożsamość, rozumienie siebie w bliskim otoczeniu społecznym: rodzinie, szkole, rówieśnikach. W wyniku tych badań wyróżnia się trzy główne obszary życia religijnego, które wydają się kluczowe dla rozwoju religijnych młodych dorosłych: (a) silne więzi z wysoce religijnymi rodzicami, innymi dorosłymi i przyjaciółmi, są bardziej prawdopodobne, że utrzymają lub zwiększą swoją wiarę i praktykę religijną, gdy wejdą we wczesną dorosłość (rola socjalizacji, przynależności do kręgu bliskich); (b) rozwój zinternalizowanego systemu przekonań, obejmującego wiarę, która jest osobiście ważna (kształtowanie się tożsamości: indywidualnej, rodzinnej i etnicznej); (c) praktyki religijne uczą wiary, kształtują tożsamość i gromadzą kapitał religijny.

W dalszej części wykładu prof. Grabowska zauważyła, że Polska uchodziła i nadal uchodzi za kraj, który – z punktu widzenia teorii sekularyzacji – jest wyjątkiem: w którym proces sekularyzacji nie postępuje lub postępuje ze znacznym opóźnieniem i bardzo powoli. Tymczasem od co najmniej kilku lat można w Polsce obserwować stosunkowo szybką sekularyzację i zasadniczą rolę zmiany pokoleniowej w tym procesie, co dokumentują badania międzynarodowe i krajowe – także sondaże i analizy CBOS. W ciągu trzydziestu lat odsetki deklaracji wiary, choć maleją, pozostają wysokie. W 1992 roku osoby wierzące (głęboko wierzące i wierzące) stanowiły 96% respondentów, a w 2022 roku – 87%. Rośnie natomiast odsetek osób niewierzących (raczej niewierzących i całkowicie niewierzących), który w 1992 roku wynosił 5%, a w 2022 roku 13%. Od 2019 roku zauważamy wyraźne przyspieszenie procesu odchodzenia od praktyk religijnych – odsetek deklaracji niepraktykowania w skali całego społeczeństwa przekracza 20%, co, jak stwierdziła socjolożka, może się wiązać z nagłośnieniem skandali pedofilskich w Kościele.

Na koniec prof. Grabowska, odniosła scharakteryzowane podejścia teoretyczne na temat zmian religijności do polskiego społeczeństwa. Jak wskazała, pewne zmiany w religijności Polaków są zgodne z przewidywaniami teorii sekularyzacji: ludzie z wyższym wykształceniem, mieszkańcy dużych miast, a także ludzie młodzi charakteryzują się niższym poziomem wiary i praktyk religijnych. Podejście historyczno-socjologiczne przynosi głębokie i znaczące spostrzeżenia na temat religijności społeczeństwa polskiego, wydobywając związek polskiej religijności z tożsamością narodową. Natomiast ujęcie na poziomie indywidualno-biograficznym daje bogate, niemal literackie opisy religijności jednostek z małych grup społecznych i z małych kategorii wielkościowych, które w Polsce charakteryzują raczej polskich outsiderów niż polskie społeczeństwo.

Fot. Stefano Dal Pozzolo

*

Mirosława Grabowska – socjolog i profesor Uniwersytetu Warszawskiego, od 2008 dyrektor Centrum Badania Opinii Społecznej, największej instytucji badającej opinię publiczną w Polsce. Specjalizuje się w socjologii politycznej, socjologii religii i teorii sekularyzacji. Była profesorem wizytującym na Stanford University, Institute for Advanced Study w Princeton, University of Wisconsin oraz Johannes Gutenberg-Universität Mainz w Niemczech. W 1982-1989 pracowała w redakcji kwartalnika „Krytyka”. Za działalność opozycyjną była aresztowana od 12 czerwca do 21 września 1985 roku. W 2005 r. otrzymała "Nagrodę im. ks. Józefa Tischnera" za książkę "Podział postkomunistyczny".

Spoleczne podstawy polityki w Polsce po 1989 roku. Autorka książki *God And The Polish Affair. Beyond the Boundaries of Secularization Theory* (2018).

*

Instytut Kultury św. Jana Pawła II jest interdyscyplinarną instytucją naukowo-dydaktyczną powołaną na Wydziale Filozofii Papieskiego Uniwersytetu Św. Tomasza z Akwinu (Angelicum) w Rzymie w stulecie urodzin Jana Pawła II. Misją Instytutu jest refleksja nad najważniejszymi problemami współczesnego Kościoła i świata inspirowana życiem i myślą św. Jana Pawła II. Celem Instytutu ośrodka jest więc nie tylko badanie dorobku Wielkiego Papieża, ale również myślenie wraz z nim o najważniejszych sprawach kultury duchowej, a więc np. solidarności, miłosierdziu, sztuce chrześcijańskiej, miejscu Kościoła we współczesnym świecie czy kryzysie duchowym Europy.

Instytut jest współprowadzony przez Fundację Świętego Mikołaja (wydawcę Teologii Politycznej) i w całości finansowany przez prywatnych darczyńców z Polski. Zapraszamy serdecznie do ich grona!

***

Comiesięczne otwarte wykłady Janopawłowe wygłaszane przez uczonych z całego świata są organizowane przez Instytut Kultury św. Jana Pawła II na wydziale Filozofii na Papieskim Uniwersytecie św.

Tomasza z Akwinu – *Angelicum* w Rzymie, Rzymskiej *Alma Mater*
Karola Wojtyły.

W ramach tegorocznego cyklu swoje wykłady wygłosili: Joseph Weiler,
Vittorio Possenti, Mirosława Grabowska, Antoine Arjakovsky, Sr. Helen
Alford O.P., Dariusz Karłowicz, Fr. Raymond De Souza, R. R. Reno, Fr.
Thierry-Dominique Humbrecht O.P., Fr. Franciszek Longchamps de
Bérier.

*

Instytut Kultury św. Jana Pawła II jest interdyscyplinarną instytucją
naukowo-dydaktyczną powołaną na Wydziale Filozofii Papieskiego
Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu (*Angelicum*) w Rzymie w stulecie
urodzin Jana Pawła II. Misją Instytutu jest refleksja nad
najważniejszymi problemami współczesnego Kościoła i świata
inspirowana życiem i myślą św. Jana Pawła II. Celem Instytutu jest więc
nie tylko badanie dorobku Wielkiego Papieża, ale również myślenie
wraz z nim o najważniejszych sprawach kultury duchowej, a więc np.
solidarności, miłosierdziu, sztuce chrześcijańskiej, miejscu Kościoła we
współczesnym świecie czy kryzysie duchowym Europy.

Fundacja Świętego Mikołaja jest współorganizatorem Instytutu Kultury
Św. Jana Pawła II – instytucji finansowanej ze środków prywatnych
darczyńców z Polski. Zapraszamy serdecznie do ich
grona! >> <https://teologiapolityczna.pl/jp2>

Instytut jest współprowadzony przez Fundację Świętego Mikołaja (wydawcę Teologii Politycznej) i w całości finansowany przez prywatnych darczyńców z Polski. Zapraszamy serdecznie do ich grona!

JP2 Lectures (wykłady Janopawłowe) to całoroczny cykl **interdyscyplinarnych wykładów** z przedstawicielami świata nauki, którzy **na nowo odczytują dorobek św. Jana Pawła II**. Celem cyklu „JP2 Lectures” jest **refleksja nad najważniejszymi problemami współczesnego Kościoła i świata** biorąca za punkt odniesienia życie i myśl Jana Pawła II.

***

Informacje o wykładowcach cyklu „JP2 Lectures”:

I semestr:

► 19 października 2022 — *Europa niechrześcijańska – czy jest możliwa?*

Joseph Weiler – profesor w New York University School of Law oraz Senior Fellow w Center for European Studies na Harvardzie. Wcześniej pełnił funkcję przewodniczącego Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego we Florencji. Prof. Weiler jest współredaktorem naczelnym czasopism prawniczych European Journal of International Law (EJIL) oraz International Journal of Constitutional Law (ICON).

Otrzymał tytuł doktora honoris causa The Catholic University of America. Jedną z jego znaczących książek jest *Un'Europa Cristiana: Un saggio esplorativo*, która została przetłumaczona na osiem języków.

► 16 listopada 2022 — *Prawda, którą jesteśmy dłużni człowiekowi, jest, przede wszystkim, prawdą o człowieku*

Vittorio Possenti – ur. 1938 - włoski filozof, profesor w Katedrze Filozofii Polityki na Uniwersytecie w Wenecji. Zajmuje się filozofią moralną i metafizyką. Członek Narodowego Komitetu Bioetyki, Papieskiej Akademii Nauk Społecznych i Papieskiej Akademii św. Tomasza z Akwinu. Tuż przed konklawe w 1978 roku Possenti sformułował 30 pytań dotyczących nauki społecznej Kościoła, skierowanych do kardynała Karola Wojtyły. Pisemne odpowiedzi udzielone przez przyszłego papieża zostały zamknięte w archiwach na ponad dwadzieścia lat. W 2007 roku ukazał się naukowy zapis tego wywiadu, zatytułowany *Revolution of the Spirit*.

► 30 listopada 2022 — *Sekularyzacja w Europie: teoria i rzeczywistość*

Mirosława Grabowska – socjolog i profesor Uniwersytetu Warszawskiego, od 2008 dyrektor Centrum Badania Opinii Społecznej, największej instytucji badającej opinię publiczną w Polsce. Specjalizuje się w socjologii politycznej, socjologii religii i teorii sekularyzacji. Była profesorem wizytującym na Stanford University, Institute for Advanced Study w Princeton, University of Wisconsin oraz Johannes Gutenberg-Universität Mainz w Niemczech. W 1982-1989 pracowała w redakcji kwartalnika „Krytyka”. Za działalność opozycyjną była aresztowana od 12 czerwca do 21 września 1985 roku. W 2005 r. otrzymała "Nagrodę im. ks. Józefa Tischnera" za książkę "Podział postkomunistyczny".

Spoleczne podstawy polityki w Polsce po 1989 roku. Autorka książki *God And The Polish Affair. Beyond the Boundaries of Secularization Theory* (2018).

► 7 grudnia 2022 — *Wykład specjalny George'a Weigela*

George Weigel – urodzony w 1951 roku w Baltimore, filozof i teolog katolicki, autor kilkudziesięciu książek, z których większość przetłumaczono i wydano również w Polsce – m.in. dwutomową biografię Jana Pawła II pt. *Świadek nadziei* oraz *Kres i początek*. Prowadzi Katedrę Studiów Katolickich Williama E. Simona w Ethics and Public Policy Center w Waszyngtonie. Odznaczony papieskim Krzyżem Pro Ecclesia et Pontifice oraz polskim Złotym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

► 21 grudnia 2022 — *Religia i polityka – od totalitaryzmu do demokracji. Przypadek Ukrainy*

Antoine Arjakovsky – dyrektor ds. badań w Collège des Bernardins w Paryżu, przewodniczący Association des Philosophes Chrétiens (Stowarzyszenia Filozofów Chrześcijańskich). Założyciel i dyrektor Instytutu Studiów Ekumenicznych we Lwowie. Dyrektor Semaines Sociales de France (Francuskie Tygodnie Społeczne), wiceprezes Artisans de Paix (Rzemieślnicy Pokoju) oraz członek zarządu Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia.

► 18 stycznia 2023 — *Braterstwo powszechne a rozwiązanie konfliktu w Europie: czy Środkowa i Wschodnia Europa mają szczególną rolę do odegrania*

S. Helen Alford – członek Zgromadzenia św. Katarzyny ze Sieny w KwaZulu Natal. Dziekan Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu

Papieskiego św. Tomasza z Akwinu. Od 2004 do 2017 Dyrektor programu magisterskiego „Zarządzanie i społeczna odpowiedzialność biznesu”, prowadzonego wspólnie przez Wydział Nauk Społecznych PUST i Wydział Ekonomii LUMSA w Rzymie. Konsultor Papieskiej Rady ds. Sprawiedliwości i Pokoju; członek zwyczajny Papieskiej Akademii Nauk Społecznych. Autorka licznych publikacji z zakresu technologii humanistycznej, katolickiej myśli społecznej, biznesu oraz jego społecznej odpowiedzialności.

II semestr:

► 15 lutego 2023 – *Chrześcijańskie pojęcie ekonomii*

Ks. prof. Raymond de Souza — proboszcz parafii Świętego Serca Maryi w Ontario, kapelan w Newman House Catholic Chaplaincy na Queen's University w Kingston. Kapelan drużyny piłkarskiej Queen's University. Wykłada na Queen's University na Wydziale Ekonomii. Uzyskał tytuł magistra administracji publicznej na Queen's University oraz magistra filozofii na Cambridge. Przygotowanie teologiczne uzyskał w St. Philip's Seminary w Toronto, Papieskim Kolegium Północnoamerykańskim oraz Papieskim Uniwersytecie Świętego Krzyża w Rzymie. Na Jubileuszowy Rok Miłosierdzia (2016) mianowany przez papieża Franciszka Misjonarzem Miłosierdzia. Nominacja ta została przedłużona na czas nieokreślony w 2017 roku.

► 1 marca 2023 – *Reset czy rewolucja? Współczesne problemy politycznej stabilności i kilka starożytnych rozwiązań*

Dariusz Karłowicz — filozof, wykładowca, publicysta, wydawca książek. Dyrektor programowy Instytutu Kultury św. Jana Pawła II. Współzałożyciel i redaktor naczelny rocznika filozoficznego *Teologia Polityczna*. Prezes Fundacji Świętego Mikołaja - współorganizatora

Instytutu. Współautor cotygodniowego programu telewizyjnego Trzeci Punkt Widzenia (TVP Kultura). Autor książek m.in. *Arcyparadoks śmierci, Sokrates i inni święci, Polska jako Jason Bourne*.

► 15 marca 2023 — *Chrześcijananie w obliczu polaryzacji politycznej*
Rusty Reno — od 1978 r. uczęszczał do Haverford College, uzyskując w 1983 r. tytuł licencjata. W 1984 roku rozpoczął studia magisterskie na Uniwersytecie Yale na Wydziale Studiów Religijnych, a w 1990 roku uzyskał stopień doktora w dziedzinie etyki religijnej. Do 2010 wykładowca na Creighton University, redaktor „First Things”. Autor m.in: *Return of the Strong Gods: Nationalism, Populism and the Future of the West, Resurrecting the Idea of a Christian Society, Sanctified Vision: An Introduction to Early Christian Interpretation of the Bible*.

► 21 kwietnia 2023
Ks. prof. Thierry-Dominique Humbrecht OP – tytuł doktora filozofii uzyskał na Sorbonie. Rozprawę uhonorowano nagrodą Demolombe. W latach 1993-2008 dyrektor studiów filozoficznych dla studentów dominikańskich w dominikańskiej prowincji w Tuluzie. Wykłada filozofię i teologię między innymi w: Institut catholique de Paris, Institut catholique de Toulouse (profesor, 2017), Studium des Dominicains (Bordeaux), Institut Saint-Thomas-d'Aquin (ISTA, Tuluza), École professorale de Paris.

► 18 maja 2023
Ks. prof. Franciszek Longchamps de Berier – ksiądz katolicki, profesor prawa, magister prawa (LL.M) Uniwersytetu Georgetown (1992), kierownik Katedry Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa i

Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, wykładowca na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, wybrany na czwartą kadencję do Komitetu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, członek Zespołu Ekspertów ds. Bioetyki Konferencji Episkopatu Polski. Reprezentuje Konferencję Episkopatu Polski w Komisji Prawnej Konferencji.

*

[KLIKNIJ i dołącz do grona fundatorów Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II w Rzymie](#)

[Myśląc z Janem Pawłem II. Relacja z inauguracji Instytutu Kultury św. Jana Pawła II w Rzymie](#)

[List Papieża Franciszka na inaugurację Instytutu Kultury św. Jana Pawła II w Rzymie](#)

[Myśl Jana Pawła II jest zbyt ważna, by zamknąć ją w muzeum. Przemówienie Dariusza Karłowicza na inauguracji Instytutu Kultury św. Jana Pawła II](#)

[Otwieramy „akademicki pomnik” dla św. Jana Pawła II. Rozmowa z rektorem Angelicum o. Michałem Paluchem OP](#)

[Kard. Stanisław Ryłko: Instytut Kultury to bijące serce Uniwersytetu](#)

O. Serge-Thomas Bonino OP: W duchu żywego tomizmu

Dariusz Karłowicz zaprasza do wspólnego budowania Instytutu Kultury
Św. Jana Pawła II

Start JP2 Studies, wykład Lorda Alderdice'a i wystawa fotografii Adama
Bujaka